

מכתבים וזכרונות של ניצולי שואה, מיד לאחר השואה

כבר כשהגענו למחנה איבדתי את אבי, את אמי, את אשתי הצעירה, שהיתה אז רק בת 23 ובחודש השמיני להריונה, את הוריה ואת אחותה, דודים ודודות. משפחתנו כללה שני בנים (אני הייתי הבכור) ושתי בנות. כולנו נכנסנו למחנה. אחי, בן 27 אז, נלקח ב-25 בינואר 1945 בסלקציה שנערכה בבית החולים בבירקנאו... אחותי הבכורה, שאהבתי מכל, נפטרה מטיפוס בתחילת יולי 1945 ... והמכה הזאת הכתה בי חזק מכל. לא נשארה לי בחיי אלא קרן אור אחת בדמותה של אחותי הקטנה והמתוקה בלה, שחזרה לסלוניקי. אני אחיה כעת רק למענה ואני מצר על העובדה שאני עדיין רחוק ממנה. הנה, ניטה, מה שהגרמנים עשו מאיתנו. הם לקחו את הטובים שבינינו ורצחו אותם בצורות הנפשעות ביותר שאפשר להעלות על הדעת, והשאירו אותנו כה אובדי עצות, חסרי כיוון, כמעט חסרי יכולת להתחיל לחיות מההתחלה. אלה המקיפים אותנו היום באהבה אינם יכולים להבין את המצוקה העמוקה המצלקת את נפשנו.

...הכל מתנהל כסדרו, אך אני שואל את נפשי למות. קצתי בכל. אני מרגיש שחסר לי הכל... אני חי סביב מתי: הם משוחחים איתי, צוחקים אלי. הו, יגון עמוק.

ז'ק סטרומזה, מתוך מכתב אל ארוסתו של חברו שנספה בצעדת המוות, 6 באוקטובר 1945.

מתוך ז'ק סטרומזה, **ובחרת בחיים**, ע' 66-73.

כאשר התקבצנו מן היערות, המחנות והבונקרים, התגעגענו ללימודים ... הבנו כי רק בדרך הזאת נוכל להקל על עצמנו את החיים בעתיד ... הלימוד בכיתה המעורבת לא היה נורמלי, כי היה עלינו להשתלט על החומר של שלוש כיתות במשך שנה אחת ...

אשצ'ה ק.

עבדתי בבית חולים... אני רואה בחור כזה יפה. עוד לא היה לי רגש בין אישה וגבר, רק זה היה מין התעוררות כזאת. וככה התחיל הרומן, אחר כך הוא דיבר ... אנחנו נתחתן, הוא רוצה להתחתן איתי, בסדר... ביום שאנחנו התחתנו שבעה זוגות התחתנו...

שושנה רושקובסקי

ולאט-לאט אמרו לי, אף אחד איננו, לא נשאר לך איש, נשארתי לבד. כל התקווה שיש לי משפחה, שיש לי למי לחזור, כל החיים כל השנים התפללתי שאני לא אשאר לבד בעולם. זהו, התקווה נעלמה וגם בא הייאוש בעקבות זה.

הרטה גולדמן

ופתאום לושיה באה ואמרה "נגמרה המלחמה". אני עוד זוכרת את התחושה, חשבתי עכשיו, בשביל מה, כבר אי אפשר לחיות, כבר אי אפשר, כבר אין שום דבר.

מרים עקביא

עיני ננעצו כממוסמרות, בשטח ההרוס – האמנם לא נשאר דבר? מכל ההמונים לא שרד אדם? מכל משפחתי, נשארתי רק אני? איך קרה שכולם מתים ואני חי? אני החלש מכולם?

דב פרייברג, אסיר מחנה סוביבור

אין אנו אוהבים לדבר על חוויותינו. אלה שהיו בפנים אינם זקוקים להסברים, והאחרים ממילא לא יבינו מה הרגשנו אז ומה אנו מרגישים עכשיו.

ויקטור פראנקל, **האדם מחפש משמעות** (ת"א: דביר, 1974), ע' 16

במשך כל הזמן לא זנחנו את חלומנו ותקוותנו לתחיה לאומית ואנושית. מאז ומתמיד היה עמנו קרבן של אכזריות ראקציונרית וברבריזם חייתי. חרף זאת לא איבדנו את האמונה שבמקום החיה יופיע האדם, שלאחר חשכת הלילה יפצח בוקר חדש [...] ושעוד נהיה עם גדול וחופשי במולדתנו המשוחררת.

קיבוץ נילי, הגדה של פסח, פלייקרסהופ 1946

בתוך זאב מנקוביץ, **בין זכרון לתקווה**, ע' 103